

Mgr Małgorzata Omilian-Mucharska
Gdańsk – GUMed

INSTRUMENTARIUM PRACY BIBLIOTEKARZA-REDAKTORA SERWISÓW ONLINE

Abstrakt

The scope of a contemporary librarian work involves many online activities, including presentation of general information as well as initiating and maintaining contact with the library users. Information technology tools can be used effectively by librarians to create texts and graphics for library websites, social-media, and e-learning purposes. The report presents instruments which can be used in daily work of an administrative librarian and an editor of various library services.

Streszczenie

Zakres nowych zadań współczesnego bibliotekarza obejmuje szereg prac wykonywanych za pośrednictwem kanałów online, w tym dystrybucję informacji i szeroko pojętych treści oraz nawiązanie i podtrzymywanie relacji z użytkownikami. Mogą mu w tym pomóc narzędzia informatyczne, wspierające tworzenie m.in. treści i grafiki na potrzeby stron WWW biblioteki, kanałów społecznościowych oraz e-learningu. Referat prezentuje pakiet instrumentów do wykorzystania w codziennej pracy bibliotekarza-administratora i redaktora tychże serwisów.

Wstęp

Zakres zadań współczesnych bibliotekarzy obejmuje szereg prac wykonywanych za pośrednictwem kanałów online, w tym tworzenie i dystrybucję informacji oraz szeroko pojętych treści, a także nawiązanie i podtrzymywanie relacji z użytkownikami. W codzienną pracę bibliotekarzy-administratorów i redaktorów wpisane jest prowadzenie serwisu internetowego biblioteki, newslettera, profili w kanałach społecznościowych (np.: Facebook, Tweeter, Instagram, Google+), tworzenie grafiki, wirtualnych galerii, instrukcji, tutoriali i szkoleń e-learningowych. Prace te wymagają od bibliotekarzy wielu kompetencji, nie tylko językowych i copywriterskich – którymi zresztą re-

prezentanci tego zawodu są zazwyczaj hojnie obdarzeni) – ale także informatycznych, graficznych, a nawet marketingowych.

Ponadto dodatkową trudność stanowi dostosowanie tekstowych i graficznych komunikatów do odbiorców, którymi w kanale dystrybucji online są często cyfrowi native speakerzy języka multimediów i Internetu (*Digital Natives*) [1]. Są to odbiorcy szczególnie wymagający, nie tylko w obszarze trendów technologicznych. Preferują oni obraz ponad tekst, hipertekst nad pdfy, wolą tutoriale online (YouTube!) od tradycyjnej instrukcji oraz infografiki od tabelarycznych zestawień danych liczbowych.

Marc Prensky – autor terminu *Digital Natives* – zdefiniował także grupę nieposługującą się od urodzenia technologiami cyfrowymi. Nazwał ich cyfrowymi imigrantami (*Digital Immigrants*), którzy komunikują się językiem z epoki przedcyfrowej [1]. To ci drudzy pełnią często funkcje edukatorów, a także twórców kontentu serwisów online.

Niniejsze zestawienie adresowane jest właśnie do nich. Prezentuje szereg programów dostępnych bezpłatnie online (po założeniu indywidualnego konta lub bez konieczności logowania), a także oprogramowania software do pobrania na dysk komputera. Zaproponowany pakiet narzędzi został dobrany na podstawie codziennych doświadczeń związanych z pracą w obszarze technologii cyfrowych online i stanowi złożone instrumentarium rekomendowane w codziennej pracy bibliotekarzy-redaktorów WWW i social-media.

Skracanie linków

Serwisy społecznościowe nie udostępniają możliwości ukrycia linku pod tekstem. Dodanie długiego adresu URL jest zatem nie tylko nieprzyjemne dla oka, ale może być nawet niemożliwe np. w 140-znakowym tweecie. Długi link jest ponadto trudny do zapamiętania, przepisania, podyktowania, jest też rzadziej klikany. Nie sprawdzi się także w ulotce zamieszczonej online, a przeznaczonej do wydruku. „Skracacze” linków są dostępne online, za darmo, a po autoryzacji poprzez Fecebooka lub Tweetera udostępniają statystyki kliknięć (np. liczbę, kraj odbiorcy). Szczególnie przydatne są te, które pozwalają część nowego adresu dostosować do własnych potrzeb, nadając mu unikalną nazwę.

- Bitly URL Shortener: <https://bitly.com/>,
- Google URL Shortener: <https://goo.gl/>,
- TinyURL.com: <http://tinyurl.com/>,
- Ow.ly: <http://ow.ly/url/shorten-url>,
- Tnij: <http://tnij.org/>.

Typografia

Typografia (niezależnie od nośnika treści) ma na celu zaprezentowanie tekstu czytelnikowi, w taki sposób, aby był łatwy w odbiorze i umożliwiał jego zrozumienie. Dla-

tego, budując komunikat wizualny, także na potrzeby kanału online, należy dokonywać właściwych wyborów spośród czcionek typograficznych.

Dzięki Google Fonts <https://www.google.com/fonts/> istnieje możliwość typograficznego uatrakcyjnienia komunikatu, poprzez zaimplementowanie nowych krojów czcionek na strony WWW, rozpoznawanych przez przeglądarki.

Tutoriale i instrukcje, przeznaczone do umieszczenia online i pobierania np. w pliku PDF zazwyczaj są tworzone za pośrednictwem tradycyjnych edytorów tekstów (Microsoft Word) lub w np. w aplikacji Microsoft Office Publisher. Ich atrakcyjność i czytelność można poprawić, korzystając z nowych, darmowych fontów, dostępnych do pobrania i zainstalowania na komputerze:

- 1001 Free Fonts: <http://www.1001fonts.com/>,
- Fonty24: <http://fonty24.pl/>,
- DaFont: <http://www.dafont.com/>,
- Font Squirrel: <https://www.fontsquirrel.com/>.

Podjęcie decyzji, który font należy wybrać, ułatwiają symulacje podglądu tekstu po zastosowaniu różnych czcionek:

- WordMark: <http://wordmark.it/>,
- Flipping Typical: <http://flippingtypical.com/>,

a także rozszerzenia, które bezpośrednio w przeglądarce, po najechaniu na tekst na stronie WWW, umożliwiają rozpoznanie kroju pisma, jego rozmiar oraz odstępy między znakami, np. wtyczka Font Face Ninja: <https://fontface.ninja/>. Można także skorzystać z serwisu Canva Font Combinations: <https://www.canva.com/font-combinations/>, który podpowiada pasujące do siebie pary fontów. Przydatne może okazać się także narzędzie do szybkiego składu tekstu na potrzeby Internetu, poprzez symulację zestawienia czcionek i ich formatowania, np. Type Anything: <https://typeanything.io>.

Cennym źródłem inspiracji mogą być dobre typograficznie strony WWW. Dzięki systemowemu rozwiązaniu w oprogramowaniu Windows, jakim jest „Narzędzie Wycinanie”, możemy wykroić fragment strony z atrakcyjnym fontem, zapisać go (w postaci pliku JPG, GIF, PNG), pobrać do serwisu WhatTheFont w MyFonts: <http://www.my-fonts.com/WhatTheFont/> i rozpoznać zastosowany font.

Ikon y i zdjęcia

W Internecie możemy odnaleźć bardzo bogate zasoby darmowych grafik do wykorzystania w celach non-profit. Podstawowym źródłem jest oczywiście Google Grafika z możliwością doboru narzędzi: rozmiaru, koloru, typu, czasu udostępnienia, praw do użytkowania. Aby jednak odnaleźć oryginalne i niepowszechnie wykorzystywane obrazy, warto czerpać je ze specjalnych baz ikon, plików graficznych oraz zdjęć. Zależnie od potrzeb odnajdziemy w nich obrazy w różnorodnych formatach (JPG, ICO, PNG – z przezroczystym tłem, PSD) oraz zdjęcia (także o wysokiej rozdzielczości):

- Icons8: <https://icons8.com>, Freepik: <http://www.freepik.com>, Flat Icon: <http://www.flaticon.com>, Find Icons: <http://findicons.com>, Icon Finder: <https://www.iconfinder.com>, The Noun Project: <https://thenounproject.com>, Public Domain Vectors: <https://publicdomainvectors.org/> (ikony),
- Creative Commons: <https://search.creativecommons.org/> (serwis agregujący darmowe portale z zasobami m.in.: graficznymi),
- Compfight: <http://compfight.com/>,
- Morguefile: <https://morguefile.com/>,
- Free Images: <http://pl.freeimages.com/>,
- Public Domain Pictures: <http://www.publicdomainpictures.net/>,
- Pixabay: <https://pixabay.com/>,
- Flickr: <https://www.flickr.com/>,
- Gratisography: <http://www.gratisography.com/>,
- Kaboompics: <http://kaboompics.com/>,
- Magdeleine: <http://magdeleine.co/>,
- Unsplash: <https://unsplash.com/>,
- ISO Republic: <http://isorepublic.com/>,
- Million Free Pictures: <http://www.1millionfreepictures.com/>,
- Realistic Shots: <http://realisticshots.com/>,
- Startup Stock Photos: <http://startupstockphotos.com/>,
- Avopix: <https://avopix.com/>.

Warto także sięgać do zasobów grafik bibliotek cyfrowych, archiwów i muzeów, np.:

- Federacja Bibliotek Cyfrowych: <https://fbc.pionier.net.pl/>,
- Europeana: <http://www.europeana.eu/portal/pl>,
- Metropolitan Museum of Art: <http://metmuseum.org/art/collection>,
- The Public Domain Review: <http://publicdomainreview.org/collections/>,
- Public Domain Archive: <http://publicdomainarchive.com/>,
- British Library: <https://imagesonline.bl.uk>,
- British Museum: http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/search.aspx,
- Old Book Illustrations: <https://www.oldbookillustrations.com/>.

W sytuacji, gdy dysponujemy zdjęciem, które nie spełnia kryteriów jakości do zamieszczenia online, możemy skorzystać z wyszukiwania tej samej lub podobnej grafiki, (za pomocą obrazu lub linku do obrazu) we wspomnianej już wyszukiwarce Google Grafika, albo z serwisu TinEye: <https://tineye.com/>. Po załadowaniu zdjęcia, otrzymujemy informacje o rozmiarze, wadze, formacie pliku, a także o stronach WWW, na których zostało ono zamieszczone. Jest to także prosty sposób, aby zweryfikować prawa autorskie do obrazu lub sprawdzić, czy zdjęcie pobrane z wolnych zasobów Internetu nie jest zbyt popularne.

Rozdzielczość i kompresja grafiki

Dostosowanie grafiki na potrzeby Internetu polega na optymalizacji wielkości pliku, zastosowaniu odpowiedniej rozdzielczości (72 dpi), dopasowaniu rozmiaru i formatu oraz prawidłowym zbudowaniu nazwy, która musi opisywać przedstawiany obiekt bez znaków interpunkcyjnych, polskich znaków diakrytycznych i spacji. Pomocne stają się w tym obszarze programy do pobrania na dysk komputera, ułatwiające seryjną zmianę nazw i wielkości, dodawanie filtrów, znaków wodnych i wielu innych funkcjonalności, takich jak np.: kontrast, jasność, ostrość i jakość:

- IrfanView: <http://www.irfanview.com>,
- Easy Thumbnails: <http://www.fookes.com/easy-thumbnails>,
- Image Resizer: <https://light-image-resizer.en.uptodown.com/windows>.

W kompresji grafiki pomogą także internetowe optymalizatory, które zmniejszają na podstawie zakodowanych algorytmów, obrazy JPEG i PNG do minimalnej wielkości przy zachowaniu wymaganego poziomu jakości, np.:

- Optimizilla: <http://optimizilla.com/pl/>,
- Compressnow: <http://compressnow.com/>,
- Zmniejszacz: <http://zmniejszacz.pl/>,
- Social Image Resizer Tool: <https://www.internetmarketingninjas.com/seo-tools/favicon-generator-crop-images/>
i Landscape: <http://sproutsocial.com/landscape> (dostosowują obrazy do wymiarów stosowanych przez najpopularniejsze media społecznościowe),
- Online File Converter: <http://www.online-convert.com/> (pakiet wielu konwerterów).

Kolor

Zapewne kolor nie stanowi głównego kryterium decydującego o sukcesie komunikatów online, jednak niewątpliwie wpływa nie tylko na estetykę, ale i czytelność przekazu. Kolor jest czynnikiem, który wpływa na pierwsze wrażenie, jakie wywołuje na nas projekt graficzny – czy to strona internetowa czy interfejs aplikacji. Kolor niesie także ze sobą pewien przekaz (funkcja informacyjna), nakłania odbiorcę do pewnej reakcji (funkcja impresyjna), może służyć wyrażaniu uczuć i emocji (funkcja ekspresyjna) bądź podkreślać walory estetyczne komunikatu (funkcja poetycka). Błędne wykorzystanie koloru dezorientuje odbiorcę [2]. W poszukiwaniu odpowiednich barw oraz dopasowaniu całych palet pomocne mogą być programy, które definiują kolory we współrzędnych RGB (*Red, Green, Blue*) oraz w zapisie szesnastkowym (dla HTMLa):

- Color Picker: <https://www.webpagefx.com/web-design/color-picker/>,
- Color Supply: <http://colorsupplyyy.com>,
- COLOURlovers: www.colourlovers.com,

- HTML Color Picker, HTML Color Mixer: https://www.w3schools.com/colors/colors_picker.asp,
- Coolors: <https://coolors.co/>,
- Accessibility Color Wheel: <http://www.gmazocato.altervista.org/colorwheel/wheel.php>, Colour Contrast Check: www.snoek.ca/technical/colour_contrast/colour.html (oba programy pozwalają sprawdzić, czy wybrany zestaw barw dla tekstu i tła jest wystarczająco kontrastowy, by zapewnić dobrą czytelność),
- Color Palette Generator: www.degraeve.com/color-palette (generuje paletę ze zdjęć),
- Hex Naw: <https://hexnaw.com> (sprawdza, czy kontrast pomiędzy dwoma kolorami jest odpowiedni),
- rozszerzenia dla przeglądarek: ColorZilla (dla Mozilla Firefox), Color Picker (dla Chrome).

Audio i video

Zaangażowanie odbiorców komunikatów online jest większe, kiedy zamiast tekstu mogą obejrzeć krótkie video. Stworzenie filmu może być czasami szybsze i prostsze niż opisanie skomplikowanych instrukcji. Dzięki specjalistycznym narzędziom, jakim jest np. Loom: <https://www.useloom.com>, możemy nagrywać krótkie instrukcje głosowe, filmy poprzez kamerę komputerową, przechwytywać czynności wykonywane na komputerze. Program działa dzięki zainstalowaniu wtyczki do przeglądarki, wymaga założenia indywidualnego konta, pozwala na bezpośrednie udostępnianie nagrań w serwisach społecznościowych lub wygenerowanie kodu do zamieszczenia na stronie WWW. Podobne możliwości daje prosty w obsłudze rejestrator ekranu Screencast-O-Matic: https://screencast-o-matic.com/screen_recorder.

Można również korzystać z agregatorów stron z ciekawymi, darmowymi clipami video do pobrania bez żadnych ograniczeń i pytań o pozwolenie, np.:

- Pexels Video: <https://videos.pexels.com> (wszystkie filmy na licencji Creative Commons Zero),
- Coverr: <http://www.coverr.co>,
- Videvo: <https://www.videvo.net>,
- Pixabay Videos: <https://pixabay.com/videos/>.

W oparciu o gotowe szablony, ikony, dodawane zdjęcia, teksty oraz ścieżkę dźwiękową (muzykę, nagrany głos) można także zbudować online własną animację w serwisie Powtoon: <https://www.powtoon.com>.

Bardzo przydatny do obsługi plików audio i video będzie także zestaw działających w przeglądarce narzędzi 123apps: <https://123apps.com/pl/>. Za pośrednictwem tych aplikacji można konwertować pliki pomiędzy formatami, dokonywać prostej edycji wycinania fragmentów utworów, łączenia ścieżek audio i video.

Projektowanie dla internetu

Poza warstwą treściową, która jest oczywiście najważniejsza, publikowanie online musi przyjąć atrakcyjną formę graficzną. Wpływa ona kluczowo na pierwsze postrzeganie komunikatu, ocenę jego wartości i oddziałuje na odbiorcę, skupiając jego uwagę lub nie. Doskonale, kiedy biblioteka może korzystać z usług profesjonalisty, jednak przy pomocy specjalistycznych programów, prostą grafikę użytkową może przygotować każdy, kto posiada poczucie estetyki, a nie konieczne zdolności plastyczne.

Istnieje wiele serwisów online do edycji grafiki, jednak wiodącym w tym obszarze jest obecnie Canva: <https://www.canva.com>. Program, po założeniu konta i zalogowaniu się, udostępnia do swobodnej modyfikacji gotowe layouty, sformatowane graficznie teksty oraz całe palety narzędzi: tła, filtry, kształty, linie, ikony, ilustracje, ramki... Można w ten sposób tworzyć m.in. grafikę przeznaczoną do mediów społecznościowych (wybierając rozmiar dedykowany konkretnemu serwisowi), na bloga, na stronę WWW, a także materiały marketingowe, plakaty i wiele innych.

Edycję zdjęć online, dodawanie tekstów, ramek, generowanie kolaży umożliwią natomiast np.:

- BeFunky: <https://www.befunky.com>,
- Ad Jelly: <https://www.adjelly.com> (narzędzie zintegrowane z serwisem społecznościowym, pozwala nie tylko na zaprojektowanie reklamy na Facebooku, ale także mierzy skuteczność kampanii),
- Visme: <https://my.visme.co/> (prezentacje, banery, infografiki, projekty własne),
- iPiccy: <http://ipiccy.com/> (obróbka zdjęć, komponowanie kolażu, tworzenie własnego projektu),
- Easel.ly: <https://www.easel.ly/i> Piktochart; <https://piktochart.com/> (infografiki),
- Pablo: <https://pablo.buffer.com> (dostępny online oraz jako rozszerzenie do Chrome),
- Polarr: <https://editor.polarr.co/>,
- Fotor: <http://www.fotor.com/>,
- PhotoMania: <http://photomania.net/editor>,
- Pixlr-O-Matic: <https://pixlr.com/o-matic/>,
- PicMonkey: <https://www.picmonkey.com/> oraz Photovisi: <https://www.photovisi.com> (darmowe wersje dodają do grafiki logo serwisu),
- TrickedOutTimeline: <http://www.trickedouttimeline.com/>, Facebook Cover Photo Maker: <http://www.timelinecoverbanner.com/> (dostosowują obraz do zdjęcia profilowego i tła na FB),
- Social Media Image Maker: <http://www.autreplanete.com/ap-social-media-image-maker/> (na potrzeby wielu serwisów social-media),
- IMGFLIP: <https://imgflip.com/> (do tworzenia własnych memów, gifów, wykresów kołowych),

- Recite: <http://www.recitethis.com/> (własne teksty do gotowych szablonów).

Godna polecenia jest także aplikacja webowa Pixlr: <https://pixlr.com/>, udostępniająca dwa narzędzia: Editor – intuicyjny edytor zdjęć oraz Express – program do tworzenia grafiki na potrzeby Internetu (wzorowany na Adobe Photoshop).

Kontrola tekstu

Jak już wspomniano redagowanie tekstów wymaga zdolności copywriterskich. Tekst, oprócz tego, że musi być atrakcyjny treściowo i poprawny stylistycznie, powinien być zwięzły, zrozumiały dla odbiorców, w miarę możliwości pozbawiony specjalistycznego słownictwa (prolonguj, akcesja, rekord bibliograficzny). Do sprawdzania stopnia trudności różnych tekstów w języku polskim przydatna może być aplikacja Jasnopis: <http://jasnopis.pl/>, opracowana przez badaczy z dziedzin lingwistyki, psycholingwistyki i informatyki. Narzędzie analizuje formę językową tekstu, wylicza stopień jego trudności w siedmiostopniowej skali, ocenia długość zdań, wychwytuje wyrazy trudne i wymagające zmiany.

Można także skorzystać z wirtualnego korektora Zecerka: <http://www.zecerka.pl> – polskiego narzędzia poprawiającego błędy w składzie tekstu: spacje, błędne zastosowanie myślników (dywiz, pauz, półpauz), cyzelowanie, błędy ortograficzne i interpunkcyjne.

Ocena strony www

Serwis WWW biblioteki czy newsletter należy poddać na koniec ocenie i opcji testowania. Aby sprawdzić, jak mocna jest prowadzona przez nas strona internetowa, można skorzystać z serwisów:

- Website Grader: <https://website.grader.com>,
➤ Nibbler: <http://nibbler.silktide.com/>.

Oceniają one m.in.: wydajność (ciężar, czas ładowania), popularność, dostosowanie do urządzeń mobilnych, prawidłowe nadawanie tytułów poszczególnym stronom, zgodność z W3C – rekomendowanymi standardami tworzenia serwisów WWW [3], procentowy udział w ruchu względem głównej domeny, jakość kodu HTML i adresów URL, wykorzystywanie nagłówków, bezpieczeństwo, jakość grafiki itp.

Istnieją także narzędzia pozwalające podglądać, jak korzystają ze strony WWW jej użytkownicy. Darmowa usługa Google Analytics: <https://www.google.pl/intl/pl/analytics/>, po zaimplementowaniu jej kodu w serwisie WWW, monitoruje działania odbiorców treści online i generuje szczegółowe statystyki. Po zalogowaniu się do panelu administratora, dostarcza wizualne i liczbowe raporty na temat: aktywności, danych demograficznych i geograficznych odbiorców, nowych i powracających użytkowników oraz stopniu ich zaangażowania, wykorzystywanych przeglądarek, wykorzystaniu urządzeń przenośnych,

Zakończenie

Komunikacja bibliotek z użytkownikami, w dobie Internetu, odbywa się w znacznej mierze online. Jej jakość stanowi kluczową przesłankę sukcesu – nie tylko kreuje wizerunek, ale także decyduje o zaangażowaniu odbiorców. Prowadzenie atrakcyjnej i przejrzystej strony WWW, aktywnego i interesującego profilu w mediach społecznościowych, tworzenie ciekawych tutoriali video i szkoleń e-learningowych wymaga ciągłego doskonalenia się, obserwowania aktualnych trendów, poszukiwania nowych źródeł inspiracji oraz podążania za innowacjami, także w sferze technologii i wspomagających narzędzi informatycznych.

Uwaga: niektóre z zaproponowanych programów, obecnie całkowicie darmowych lub bezpłatnych w okrojonej o wybrane funkcjonalności wersji, mogą wkrótce po zdobyciu popularności i szerokiego grona użytkowników, przekształcić się w serwisy płatne lub zmienić licencje dotyczące pól eksploatacji. Korzystając z nich, należy zatem regularnie weryfikować, czy nie pojawiły się nowe ograniczenia, uniemożliwiające posługiwanie się nimi nawet do celów non-profit.

Bibliografia

[3] *About W3C* [Dokument elektroniczny]. 2017. Tryb dostępu: <https://www.w3.org/Consortium>. Stan z dnia 20.04.2017.

[2] Płotka Małgorzata, Litwin Witold: Psychologia koloru w odniesieniu do systemów informatycznych. In: *Interfejs użytkownika – Kansei w praktyce*. Warszawa, 2010. s. 115-131. [Materiały konferencyjne]

[1] Prensky Mark: Digital Natives, Digital Immigrants. *On the Horizon*. 2001;9(5):1-6. ISSN: 1074-8121.